

Nikoh haqida fiqhiy va ahloqiy tahlillar

Dunyoda hamma narsa juft-juft yaratilgan: oy va quyosh, kecha va kunduz, er va osmon, erkak va ayol, musbat va manfiy, issiq va sovuq, go‘zal va xunuk va hokazo. Eng qizig‘i, ana shu barcha juftliklar ajralmasdir, biri birini to‘ldiruvchidir. Musbat va manfiy zarralar birlashsagina elektr quvvatini hosil qilganiday, ikki aks narsa juftlashib, yaxlit bir komil narsani paydo qiladi. Birisiz ikkinchisining qadri, ahamiyati tushib ketadi. Xuddi shu kabi insonlarning juft bo‘lib yashashlari ham nikoh deb ataldi.

Nikoh bu- Payg‘ambarimiz Muhammad Mustafo (s.a.v.)ning sunnatlaridan biridir bunga dalil qilib ushbu hadisni misol qilib keltirsak bo‘ladi.

Rasululloh (s.a.v.) *“Nikoh mening sunnatimdir. Bas, kim mening sunnatimdan yuz o‘girsa, mendan emas”*, deganlar. Rasululloh (s.a.v.)ning ushbu so‘zlari nikohga ishora qilinmoqda.

Islom ta‘limotiga ko‘ra oila Yaratganning roziligini topish, Payg‘ambar alayhissalom axloqlari, islomiy odob bilan ziynatlanish maqsadida quriladi. Shuning uchun dinimiz oilani nikoh asosida qurishga alohida ahamiyat beradi.

«Nikoh» lug‘atda «qo‘shilish», «jamlanish», «yaqinlashish» ma'nolarini

anglatadi.

Shariatda esa, nikoh bir bog‘lanish bo‘lib, u tufayli huzurlanishni qasd etish, ya'ni, er kishining nikohida shar'an monelik bo‘lmagan ayol kishidan huzur olishini halol qilishdir.¹

Nikoh shariatga muvofiq bo‘lishining uchta asosiy sharti bor:

1. "Iyjob va qabul", ya'ni erning og‘zaki taklifi va xotin tomonning bu taklifni qabul qilishi. Iyjob va qabul ochiq so‘zlar bilan izhor qilinishi kerak.

2. Nikoh chog‘ida ikki erkak guvohning hozir bo‘lishi, guvohlarsiz qilingan nikoh hisobga o‘tmaydi.

3. Mahr belgilanishi, ba'zilar o‘ylaganiday, mahrning urfdagi "qalin puli", "sut puli" kabilarga aloqasi bo‘lmay, bu kelinning hurmati, ota xonadonidan kuyov xonadoniga kelib, o‘zini eriga bag‘ishlagani, dilini kuyovga moyil qilish uchun kuyov tomonidan chin ko‘ngildan beriladigan muayyan mablag‘, taqinchoq yoki kiyim-kechakdan iborat hadyadir. U kelinning shaxsiy mulki sanaladi, unga hech kim egalik qilolmaydi. Ayrim joylarda bo‘lganiday, "Mahriga bir uy-dahliz sigiri bilan" degan gaplarning mahrga aloqasi yo‘q, chunki bular kelinning mulki sifatida rasmiy xatlab berilmaydi. Shariat talabiga ko‘ra, mahrning ko‘piga chegara yo‘q, ammo bunda haddan oshmagan ma'qul. *"Mahri oz kelinning barakoti ko‘p bo‘ladi"*, degan hadisi sharif bor. Agar kelin xohlasa, o‘z ixtiyori bilan eri foydasiga undan voz kechishi ham mumkin. Agar mahr nikoh paytida aytilmasa ham keyinchalik baribir kelinga berilishi shart.

Islomda oila diniy mohiyatga ham ega. Oila qurish haj kabi ham moliyaviy, ham badaniy ibodatdir. Ba'zi olimlar oila qurish nafl namozlaridan fazilatliroq deganlar.

¹ Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Кифоя. "Sharq" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти, 2008.

Alloh taolo aytadi: **"Alloh sizlar uchun o'z'laringizdan juftlar yaratib, juftlaringizdan sizlar uchun o'g'illar va nabiralar paydo qildi..."**² (Nahl surasi, 72-oyat). Payg'ambar alayhissalom bir hadislarida: **"Nikoh mening sunnatimdir, kim sunnatimdan voz kechsa, u mendan emas (ya'ni ummatimdan emas)"**, deganlar. Demak, nikoh asosida turmush qurish Alloh taoloning buyrug'i, Payg'ambar alayhissalomning sunnatlari ekan, musulmon kishi oila qurish yo'lida harakat qilishi, "qo'li kaltaligi"ni ro'kach qilib, buni paysalga solmasligi, oilasini shar'iy nikoh asosida qurishi lozim. Nikoh tufayli inson o'z nasl-nasabining pokligini saqlaydi, iffatini asraydi, buzuvchilik, zino singari harom ishlardan tiyiladi.

Nikoh orqali dunyoga kelgan farzand go'zal xulq-atvorli bo'ladi. Odobli, bilimdon, aqlli va iymon-e'tiqodli farzand har bir ota-onaning orzusi. Bu haqda Birinchi Prezidentimiz shunday deganlar: "Yoshlarimizni har tomonlama sog'lom va barkamol etib tarbiyalash, hayot abadiyligi, avlodlar davomiyligini ta'minlaydigan ma'naviyat qo'rg'oni bo'lmish oilani mustahkamlash bugungi kunda barchamizning nainki asosiy vazifamiz, balki insoniy burchimizga aylanishini istardim"³. Hammamizga ayon bo'lishi tabiiyki, dunyodagi eng saodatli va eng ibratli oila Payg'ambarimiz (s.a.v)ning oilalari deb bemalol aytishimiz mumkin. Darhaqiqat, insoniyatning gultoji bo'lmish Payg'ambar (s.a.v) ham oila atalmish ajib maskanda ulg'aydilar, unib-o'sdilar va shu oshiyonning doimiy vakili edilar. Zero, oila qo'ynida yashash barcha Payg'ambar alayhissalomlarning sunnatlaridir. Alloh taolo:

«Darhaqiqat, Sizdan ilgari ham (ko'p) payg'ambarlar yuborganmiz va ularga xotinlar va zurriyotlar berganmiz...»⁴, degan (Ra'd, 38).

Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) xitob qilinayotgan ushbu oyatda Alloh taolo oilali bo'lish, uylanish va zurriyotli bo'lish barcha Payg'ambar alayhissalomlarning sunnatlari ekanligi bayon etmoqda.

² Куръони карим маъноларининг таржима ва тафсири. Таржима ва тафсир муаллифи Шайх Абдулазиз Мансур. Т.: "Тошкент Ислам университети" нашриёт – матбаа бирлашмаси. 2004.

³Каримов И.А." Юксак маънавият –енгилмас куч" Тошкент ."Маънавият", 2008. 56-бет.

⁴Куръони карим маъноларининг таржима ва тафсири. Таржима ва тафсир муаллифи Шайх Абдулазиз Мансур. Т.: "Тошкент Ислам университети" нашриёт – матбаа бирлашмаси. 2004

Ulamolarimiz kishilarning xolatiga qarab nikohda bo‘lishlarini xukmini 6 ta deb ittifoq qilganlar:

1. Uylanish farz – mahr va ayol nafaqasiga yetarli moli bor, faqat uylanish bilan zinodan saqlana oladigan kishilarga.
2. Uylanish vojib – mahr va ayol nafaqasiga yetarli moli bor, uylanmasa zinoga ketish xavfi bo‘lgan kishilarga.
3. Uylanish sunnati muakkada – mahrga va ayol nafaqasiga yetarli moli bor, jinsiy munosabatga layoqatli kishilarga. Hanafiylar buni vojibga yaqin deyishgan.
4. Uylanish harom – mahr va ayol nafaqasiga qodir bo‘lmagan, ayolga zulm qilishi aniq bo‘lgan, jinsiy layoqati yo‘qligi aniq kishilarga.
5. Uylanish makruh. Mahr va nafaqadan, zulmdan yo jinsiy ojizlikdan xavf qilgan kishilarga.
6. Muboh – Uylanishga rag‘bat qildiruvchi narsalar ham, undan man qiluvchi narsalar ham bo‘lmagan xolda nikoh muboh bo‘ladi.

Nikohning rukni haqida hamma mazhablar bir ovozdan iyyob va qabulni birinchi o‘ringa qo‘yganlar. “Iyyob” nikohda ishtirok etadigan ikki tomonning biridan shu masalada avval sodir bo‘lsa, “Qabul” ikkinchi o‘rinda sodir bo‘ladigandir. Misol uchun bir erkak ayol kishiga, menga xotin bo‘lishga rozimisan, desa “iyyob” bo‘ladi. Ayol unga roziman, deb javob bersa “qabul” bo‘ladi. Yoki aksincha bo‘lishi ham mumkin. Valiylar yoki vakillar orqali ham “iyyob-qabul” bo‘lishi mumkin. Hanafiy mazhabida faqat iyyob va qabulgina nikohning rukni hisoblanali.

Rasululloh (s.a.v.): *“Juvon ayoldan maslahat so‘ramay turib nikohlanmas. Qiz boladan izn olinmay turib nikohlanmas”* dedilar. Ey Allohning Rasuli, izn qanday bo‘lur deyishdi. *“Sukut saqlamog‘i”*, dedilar”. Boshqa rivoyatda: *“Juvon xotin o‘z nafsiga valiysidan ko‘ra haqliroq. Qiz boladan esa, izn so‘ralur. Uning izni sukutdir”* deyilgan.

Fiqhiy kitoblardagi nikoh boblari koʻzdan kechirilsa, ularda nikohning oʻta ahamiyatli ekani va musulmonlar tomonidan eng koʻp oʻrganilgan masalalardan biri ekani ayon boʻladi.

Xulosa qilib aytganda eng mukammal din boʻlmish Islom oilaning pokligi, kamoloti, osoyishtaligiga hamisha katta eʼtibor bilan qarab keladi. Oilaning bosh hujjati sanalmish nikohni inson munosabatlari ichida eng muqaddas aloqa, deb hisoblaydi. Nikohsiz aslo oila boʻlolmasligini qayta – qayta taʼkidlaydi. Nikoh – Allohning amri bilan, Paygʻambar (s.a.v)ning sunnatlari bilan, moʻmin – musulmonlarning guvohligida bogʻlanadigan aloqa boʻlgani uchun muqaddas sanalgan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda goho hayotimizda ayrim notoʻgʻri tushunchalarga duch kelib qolasan kishi. Baʼzi odamlarga “Oʻgʻlingiz ulgʻayyapti, uylantirib qoʻying yoki qizingizni boʻyi yetibdi, turmushga bering”, desangiz, mingta bahona topishadi. “Topganim toʻyga yetmaydi, ozgina sep yigʻishimiz kerak”, “Ha, endi toʻyni kattaroq qilmoqchi edik, hosilni yigʻishtirib olaylik”, deyishadi. Bu bahonalar notoʻgʻri. Oila qurish kambagʻallikka sabab boʻlmaydi yoki qoʻli qisqalik tufayli oila qurishni kechiktirish ham yaramaydi. Zotan, Alloh Taoloning marhamati bilan oila qurgan yoshlarning hayoti toʻydan keyin koʻp oʻtmay farovonlashib, yaxshilanib ketadi. Odatda koʻchada tentirab, bemaqsad, beish yurgan erkaroq yigitlar uylangach, tezda oʻzgaradi. Zimmasiga oila maʼsuliyati tushib, jiddiylashadi. “Ishlab pul topay oilamni boqay” deya dangasalikni tashlaydi va oilasiga tezda qut baraka kiradi. Alloh Taoloning oʻzi Qurʼoni Karimda:

“Ular agar faqir boʻlsalar, Alloh oʻz fazli bilan boy qilib qoʻyadi”, deb vaʼda bergan. (Nur surasi 32).

Qolaversa, nikohni insonning faqat Shahvoniy nafsini qondiruvchi narsa, deb qaramaslik kerak. Shariatimiz hukmiga koʻra nikoh orqali er – xotinning oʻrtasida mehr, muhabbat, shafqat, sadoqat rishtalari paydo boʻladi va jamiyat turli

iflosliklardan poklanib, sog'lomlashadi. Undan ahillik, ittifoqlik, yuzaga keladi. U Alloh tomonidan o'z bandalariga berilgan ulug' ne'mat va muborak hadya bo'lgani uchun insonlar jamoasini yaxshilik, ezgulik, insoniylik yo'liga olib boradi.